

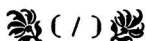
Den Ellevte Afhandling.
Om Distinctioner.

25

Jeg vill først vise et hvert Stilemerke eller Distinctions
Tegn/ hvad det er/ hvorledes det kaldes/ og hvor-
ledes det ellers i Dansken kunde kaldes; dernæst paa hvad
Sted et hvert skall bruges i Stilen.

Merkerne

Merkerne ere disse: / ; : . ? !
 Item: = (.....)

Dette Stilemerke kaldes Comma, og

kand nævnes paa Dansk:

Opholds-Strægen.

5

Denne samme Stræg bruges til at skille Ord med fra hverandre/ som ikke høre sammen i En Meening; eller endnu mere tydelig: Den bruges/ hvor jeg kand lade være romm i Talen/ holde op og drage Aande; hvilket skeer hos et hvert Ord/ som kaldes Verbum. Men nu er at agte/ hvorledes et Verbum haver enten faa eller mange Ord i følge med sig/ saasom i dette Exempel:

Nu veed jeg/ hvor man bruger det Merke/ som kaldes Opholds-Strægen/ og hvilket man ellers plejer at nævne Comma.

15

Her staaer vel flere end Fire Verba, men der maa ikke drages Aande og holdes op i Talen/ eller Læsningen/ uden ved de Fire/ forstaae/ naar deres Følgeskab er forbi.

Det første VERBUM/ inden for det første Comma, er (veed) og dets Følgeskab er (Nu . . . jeg). Naar derfor de samme Tre Ord ere udtalte/ da kand man holde|| op/ og drage Aande/ eftersom det Følgeskab hos det Verbum, tillige med den Mening er for saavidt til Ende.

20
87

Det andet VERBUM/ inden for det andet Comma, er (bruger) men dets Følgeskab bestaaer af flere Ord/ nemlig: hvor man det Merke; og man kand ikke holde

25

holde op med Talen/ eller Læsningen/ førend de samme Fem Ord ere til Ende; og da er den Mening ude.

Det Tredie VERBUM forholder det sig med paa samme Maade/ som med det første.

5 Det Fierde VERBUM er (pleyer) og det samme haver end des foruden et andet VERBUM i følge med sig/ og dets hele Følgeskab bestaaer af Syv Ord. Men de høre alle til En og den samme Mening. Derfor kand ikke holdes op/ førend den er til Ende. (Enfoldigt for de
10 Enfoldige.)

Ligeledes paa dette Sted: Hand læser og skriver anderledes/ end hand pleyer. Her er Tvende Verba inden for det første Comma, men de høre begge til En Mening; og man kand ikke holde op hos det ene Ver-
15 bum, førend mand faaer sagt det andet med/ saafremt Meningen af samme Følgeskab/ og om samme Person/ skall være fuldkommen.

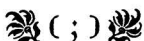
Tvert imod: Hand skriver vel/ og bogstaverer ilde. Her kand være Opholds Strægen imellem de Tvende
20 Ord (vel / og) efterksom Meningen synes dobbelt/ og fordi (men) kunde bruges derinde isteden for (og).

Saa er og Opholds-Strægen brugelig i saadane Talemaader/ som disse: Jeg kamm/ jeg saae/ jeg vandt; item: En/ To/ Tre/ Fire/ etc. Aarsagen kand være denne/
25 at (og)/ som ellers kunde være derimellem/ er bleven udelufft.

Endeligen kand merkes/ at/ hvor der udi en Enefte Mening er alleneste Et Verbum, men dog mange Om-
stændigheder af andre slags Ord/ der settes de samme
30 Omstændigheder inden for Commata. Hvilket kommer
8 mest fore i||de Meninger/ hvor enten mange Præposi-
tioner

tioner med deres hosføjede Ord settes ind/ eller og lukkes ude/ hvor de forstaaes under.

(Dette maa da/ hvad Opholds-Strægen angaaer/ være nok for de Ustuderede/ eftersom det ikke egentlig tilfalder dem at plage sig med Spedsfindigheder i 5 denne Sag.]

Dette Stilemerke kaldes Semicolon,

og kand nævnes paa Dansk:

Parti-Strægen.

10

Denne Stræg bruges til at parte og afdele et Parti Verba, af Et Indhold/ fra et andet Parti Verba af et andet Indhold/ med hvilke det dog maa have denne Beskaffenhed/ at begge Partierne [eller hvor mange de end ere] kunne henføres under et Eneste Verbum, eller sigte 15 til en Eneste Mening/ der enten gaaer foran/ eller og følger efter i Stilen. Dette vill jeg oplyse med et Exempel: Der hører langt mere Umag og Forstand til at optugte et Barn/ end vel mange Forældre nu omstunder skulde tænke: Det maa i tide holdes i Evang og under 20 Aue/ førend det forgroer i Ondskab; det maa lastes/ for at skamme sig/ og roses/ for at opmuntres; det maa ofte røvses/ oftere skaanes/ men begge Dele at skee i rette tide og uden Affecter; det maa entholdes saavel fra all- 25 for ideligt Selskab/ som fra ondt Sammqvem; det maa have sine visse Forretninger/ visse Friheder; men for all- ting/ først og sidst/ at faae det undervist i GUDS sande Kundskabs Ypperlighed; og Forældrene selv/ saavel med deres

89 deres egne gode Exempler/|| at gaae Børnene fore/ som
i deres daglige Forbønn til GUD dem at overlevere og
anbefale.

Alle disse VERBA (jeg maa vel sige alle; thi Ex-
5 emplet blev temmelig langt/ for at faae det udført/ som
jeg begyndte paa/ men det hindrer ikke; man kan tage
sig saa lit/ og saa meget deraf/ som man lyster) disse
VERBA/ siger jeg da/ sigte alle til det Eneste og første
VERBUM/ nemlig (optugte) og til den Mening/ som
10 Følgeskabet af det samme Verbum fører med sig. Der-
fore ender det andet Parti VERBA deres hosføjede
Mening og Indhold/ med Parti-Strægen Semicolon,
eftersom Comma var allfor lit paa disse Steder/ og
Colon syntes at være allfor meget.

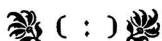
15 Ellers kand og skikke sig at sætte Parti-Strægen
efter mindre Meninger/ saasom: Hand blev vred/ og gif
bort ; hand kom igien/ og var mild. Men dette Exempel
kand dog henføres til det forige: Thi herunder forstaaes
en Mening af et andet Indhold/ og for hves skyld de
20 Ord anføres/ nemlig at hensigte dermed til den Persons
Hastighed/ Ustadighed/ o. s. f.

NB. Efter Semicolon behøves ikke at forandre det
efterfølgende Ords Bogstav til Versal, eller at gjøre det
til et stort Forbogstav. Dog kunde det skikke sig at stor-
25 gjøre det første Bogstav i (Det)/ hellst naar (Det) for-
staaes om et Menneffe/ hvor ellers i daglig Tale bruges
(hand) saasom: Et Menneffe/ hand er; i steden for det
burde hede; Et Barn/ et Menneffe/ Det er/ etc. Men
jeg vill ikke disputere derom med nogen.

30 Saa meget kand ved denne Lejlighed blive sagt (end-
skönnt det ikke egentlig haver hjemme paa dette Sted)
at/

at/ i steden for Talemaaden ofte bruger [hand) og (hun) om Livløse Ting/ der bør Skrivemaaden at bruge (den) og (det)/ efter Artiklen/ som Ordet kunde henhøre under/ saasom: i steden for: Klokken hun slaer; Ønnen hand er varm; bør retteligen bruges: den slaer; den er|| varm/ 90
etc. Det samme er og vedbørligt/ naar man taler om de ufornuftige Creaturer/ og naar man enten ikke kand vide/ om det er en Hann/ eller Hunn; eller og/ at man ikke just taler derom/ for at sige/ hvilken der er Hannen/ og hvilken der er Hunnen: Thi da bruges rettelig: 10
hand; hun.

Samme Talemaade i Danskten er iblant andet en Fuldkommenhed og Artighed/ som vort Sprogg haver for sig selv. Dog kand og stikke sig/ i visse Henseende at bruge det samme anderledes. (Hvorpaa kand hentes 15
Egempel i Begyndelsen af Fortalen til denne Bog.)

Dette Stilemerke kaldes Colon/ og

kand nævnes paa Dansk:

Egempels=Puncter.

20

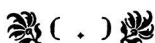
Disse Puncters Brug er ikke vanskeligt at finde sig udi/ for saavidt det Sted angaaer/ som de bære Navn af/ saasom: Jeg gav hannem dette Egempel : Der var/ etc. Item saaledes: Hand giver derom denne Regl : Hvor der/ etc. 25

Det samme Stilemerke bruges og/ naar man fortæller noget om En/ eller anden/ med hands egne Ord/ saasom:

saasom: Hand svarede og sagde : Jeg vill komme. Men settes (at) derimellem/ da bruges Comma isteden for Colon, saasom: Hand svarede og sagde/ at hand vilde komme.

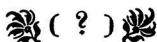
5 Hvor Talen næsten kunde være ude/ og burde at slutes med Punctum, og man dog synes/ at det/ som kommer efter/ hører saagotsom til det foregaaende/ fornemmeligen hvor disse Ord følge paa: Thi; Derimod; Evertimod; Iligemaade; Dernæst; etc. der maa Colon
10 gaae foran/ og disse forbemeldte Ord skrives med et
91 stort Forbog: ||stav. Men her maa dog gøres Forskiell imellem en vidtløvtig Stil/ og en kort Maade at stile paa.

NB. Hvor man finder Aarsag at tvivle/ om der
15 skall bruges enten Colon, eller Semicolon, der kand de Ustuderede heller bruge det sidste/ end det første: Thi det gøres ikke behov at gjøre sig Scrupler over noget/ som end ikke de Lærde selv kand forliges om.

20 Dette Stilemerke kaldes Punctum, og kand nævnes paa Dansk med samme Navn/ eller og:
Slutnings-Puncten.

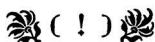
Denne Prikke og dends Brug er lett at give Regl fore: Thi hvor Meningen og Indholdet af Talen er til
25 Ende/ og det efterfølgende er noget nyt/ der kand enhver vide at sette Punctum.

Dette Stilemerke kaldes Signum interrogandi,
og kand nævnes paa Dansk:
Spørsels-Puncten.

Naar man spørger om noget/ da settes denne Punct 5
ved Enden af Spørsmaalet/ saasom: Hvor er hand?
Hves er denne Bog? Er det ikke den Bog/ som J saa
gierne yndskede Eder at have/ for at læse derudi?

NB. Efter dette Stilemerke tilkommer det næstføl-
gende Ord at have et stort Forbogstav/ med mindre at 10
sligt/ for sine viffe Aarsager/ efterlades; hvilket da for-
nemmelig skeer/ naar den Mening/ som kommer efter/ er
af Sammenhæng || med den foregaaende/ forved Spørs- 92
maalet. Herpaa findes Exempel i dette efterfølgende
Distinctions Tegn. 15

Dette Stilemerke kaldes Signum exclamandi/
men det kand kaldes paa Dansk:
Forundrings- Yndske- og Klagemaals-Puncten.

Dette Punctum, haver Sted hos alle Interjectio- 20
ner/ saasom: Mey nu! J! O! Ve! Ah! Aa! Gid! etc.

Item ved Enden af en Forundrings-Tale/ saasom:
Beware mig GUD/ hvad det er sanden! Hvilket sandt
Ord var end det! etc.

Ved Enden af et Yndske/ saasom: God Dag! værer 25
velkommen! Hand leve længe og vel! etc.

Ligeledes ved Enden af et Klagemaal. Og er at
merke/

merke/ at/ efter Folkes Talemaade/ kand Ens og de
 samme Ord have ? ! efter sig/ ligesom Meningen er til.
 Spørger man med disse Ord: er hand død? da slutes
 Spørsmålet med dette Stilemerke (?) Derimod/ for-
 5 undrer eller beklager man sig derover/ som noget/ man
 ikke vedste tilforn/ ey heller saa hastig havde formodet/
 og derfor siger: er hand død! da bruges Forundrings-
 og Klagemaals-Puncten.

- 10 Disse maa vel beholde det samme Navn/
 som de ellers have/ og/ alleneſte med Danſk
 Endelſe/ kaldes:
 Parentheſer.

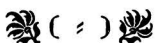
Bemeldte Parentheſer fyldeſ med Ord/ ſaa eller
 93 man: // ge/ ligesom bedſt kand ſkikke ſig; og Reglen derom
 maa være denne: Naar man inden i en Mening/ inden
 for Tvende Commata, fører noget ind/ ſom er af Me-
 ning for ſig ſelv/ og kunde unbæres/ var det ikke/ at
 man da var nød til at gjøre mere deraf/ ſaaſremt det
 20 ſamme enten ſkulde komme til at ſtaa foran/ eller og
 ſiden følge efter; juſt der kand Parentheſer ſettes/ ſaa-
 ſom: Hand er (ſandt at ſige) en ærlig og oprigtig
 Mand.

Ligeledes er og brugeligt/ med Parentheſer at ind-
 25 hegne diſſe Talemaader: (fort at fortælle); (ſaa at ſige);
 (ſom nogle vill mene); (om ſaa ſynes); (ſom Ordſprogget
 lyder) etc.

Ellers kand og ſkikke ſig/ at indfatte et Antall Me-
 ninger

ninger/ med Parentheser/ hellst naar de samme ikke vedkomme Materien.

NB. Den første .I. kaldes egentlig Parenthesis, den anden .J. kaldes Claudatur, eller Claufula. Om nu nogen vilde tillegge dennem et Navn/ efter deres Brug/ og nævne dem Indhegnings-Stræger; Grændse-Stræger/ etc. det burde man ikke være imod/ for at have af deres Navn Undervisningen om deres Brug/ paa samme Maade/ som med de forige Tegn og Stilemerker.

10

Disse kaldes Divisions-Stræger/ og de

samme kand nævnes paa Dansk:

Binde- og Skillsmisse-Strægerne.

De samme Binde-Stræger bruges paa mangfoldige Steder i Dansk: Thi vort Sprogg tilkomme egentligen sammensføyede Ord/ og man kand med særdeles Yndighed og Fyndighed/ fornemmeligen i Danske Vers/ betienne sig af dennem. ||

94

Saaledes skrives da: Høy-baarne; vel-ædle; vel-lærde; vel-agtbare etc.

20

Men/ om alle de Ord/ som ere sammensatte med disse Particler: an/ un/ mes/ van/ u/ etc. saasom; anlangendes; un-gaae; Ud-færd; van-trevling; U-mistelig; mes-handle/ etc. skulle just have Bindestræger; det er noget/ som synes ufornöden/ og ifkun til hinder/ baade i Skrivningen/ saa og i Trykken. Dog/ for at lettgiøre de Danske Ords Læsning/ saavel for Fremmede/ som for Ungdommen og de slette Læsere; da kunde Bindestræger

(eller

(eller rettere at kalde dem paa dette Sted: Skillsmisse-
Stræger) settes ind i forbemeldte Ord og endnu flere af
samme slags/ fornemmelig naar en **BOEL** staaer
næst efter/ saasom: van-artig; mes-undelig. Item paa
5 disse Steder: u-adskillt; u-endelig; u-yndsket; upaa-anfket/
etc. for at hindre **BOELER**nes Sammenløb.

NB. Udi nogle sammensatte Ord/ her i Bogen/
haver jeg fulgt andres Maade/ og brugt Bindestræger;
i nogle mit selvsfjonnende/ og ikke brugt dem. Hvilket
10 er rett; Hvilket er urett? Jeg giver mig ikke Tid til at
disputere derom; men vill alleneffe korteligen udlade mig
i denne Sag/ sige/ hvad mig synes/ og en anden maa
dømme/ hvad ham tykkes.

Nemligen:

15 §. Hvor det første Ords sidste **CONSONANT**/
og det sidste Ords første **CONSONANT** i de Ord/
som ere sammensatte/ ikke kunne bindes/ der gøres en
diffe (:) fornøden/ saasom: Van-held; Med-fart; blødy-
dendes/ etc. Men ikke saaledes: Van-Held; Med-fart;
20 blødyndendes. Aarsagen er denne/ at **NH**/ **DF**/ **DL**/
etc. kand ikke bindes eller staves sammen i noget Dansk
95 Ord. ||

NB. Denne Regl kand være Grund-volden (om saa
synes) til dette herefterstaaende:

25 §. Denne Partikel (mes) eller/ som man hidindtil
plener at bogstavere den: mis; behøver ikke disse Skills-
misse Stræger (:) / eftersom den endes paa (s) / og der-
over frastiller sig selv i Ordet/ saasom: mesundelig; mes-
linge/ etc.

30 §. Denne Partikel (ind) kand vel have disse (:) Stræ-
ger

ger i Sammensettelsen/ naar det efterfølgende Bogstav i Ordet er bindeligt med D/ saasom: ind:rette/ etc.

Men kand dette D lades ude af forbemeldte Partikel/ da kand og (s) unværes af Sammensettelsen. Dog maatte man skrive: inddrage; inddrevn; und:være/ 5 und:vige/ etc. for Endeligheds/ og/ for de Fremmede/ deres skyld.

§. Bindestræger bruges af nogle paa denne Maade: Kierlig: og Venlighed; venli: og Kierligen/ etc. Men dette er lit formeget opskruet i Danskten/ saavelsom og 10 imod Sproggets naturlige Endelighed og Stavelsernes Lyd i samme Endelser. De Ord/ hvor sligt kand skikke sig/ ere af ganske anden Bestaaffenhed/ saasom: den Gud: og Dyd:elskende; Høny: og Velbaarne/ etc.

NB. Hvor der ikke er romm til et fuldkommen Ord paa 15 Linien/ saa at man derover maa skille Stavelserne ad/ der bruges ligeledes disse Stræger (s). At bryde nogen Ustuderet med at skille Stavelser ad saaledes: Bord: | et

Stol: | Hus: | etc. det holder jeg for ubilligt. Hver maa 20 en | ene | dele og skille Ordet paa samme Maade/ som det retteligen bør staves/ saasom: Bor: | Sto: | send: | størr: | bed: | det | len | te | ste | ste | etc. naar alle: || neste dette Ene tages i agt/ ikke at sette 96 en bar BDEL for sig selv/ i Enden af Linien/ hvad heller der prentes/ eller skrives/ saasom: u: | o: | mistelig | vergaæ | i: | etc. etc.

(Det er anstændigt/ ikke at stille noget Ords Stavelser ad/ ved Enden af Linien/ i saadan et Skrift/ som overleveres til RONGEN.)